

Zakład Prawa Cywilnego

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Rzeszowski

**AUTOREFERAT PRZEDSTAWIAJĄCY OPIS DOROBKU I OSIĄGNIĘĆ
NAUKOWYCH HABILITANTA**

1. Imię i Nazwisko

Aneta Małgorzata Arkuszewska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/ artystyczne - z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

Tytuł zawodowy magistra prawa uzyskałam na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie filia w Rzeszowie w 1999r. Studia magisterskie na kierunku prawo odbyłam w latach 1994/1995 -1998/1999; studia ukończyłam z wynikiem bardzo dobrym.

Stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa uzyskałam na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie w 2010 r. po uprzedniej publicznej obronie rozprawy doktorskiej przygotowanej pod kierunkiem Prof. dr hab. Piotra Pogonowskiego na temat: „*Status referendarza sądowego w postępowaniu cywilnym*”. Recenzentami rozprawy byli: Prof. dr hab. Dariusz Dudek (KUL) oraz dr hab. Andrzej Harla (UW).

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.

Od 1 maja 2003 r. do 31 maja 2010 r. byłam zatrudniona na stanowisku asystenta na Wydziale Prawa Uniwersytetu Rzeszowskiego w Zakładzie Prawa Cywilnego.

Od 1 czerwca 2010 r. do chwili obecnej jestem zatrudniona na stanowisku adiunkta na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego w Zakładzie Prawa Cywilnego i Prawa Rzymskiego, następnie przekształconego w Zakład Prawa Cywilnego.

Od 1 października 2010r. do 30 września 2011r. oraz od 1 października 2012r. do 30 września 2013r. byłam zatrudniona na stanowisku nauczyciela akademickiego – adiunkta w Wyższej Szkole Inżynieryjno – Ekonomicznej z siedzibą w Rzeszowie, a następnie w latach 2013 – 2015 prowadziłam liczne wykłady na podstawie umów o dzieło dydaktyczne.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego,

„Informatyzacja postępowania arbitrażowego”

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy),

Aneta M. Arkuszewska, *“Informatyzacja postępowania arbitrażowego”* Warszawa 2019, Wydawnictwo Wolters Kluwer, ss. 617.

Recenzentem wydawniczym monografii jest dr hab. prof. UW r Łukasz Błaszczak.

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Wskazana powyżej i przedłożona do oceny monografia poświęcona jest problematyce informatyzacji postępowania arbitrażowego. Powodem podjęcia badań nad wskazaną problematyką jest dynamicznie rozwijający się ruch alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów, do których zaliczyć należy arbitraż oraz jego rosnące znaczenie prawne, ze szczególnym uwzględnieniem i wykorzystaniem prawa nowych technologii, połączone z odczuwalnym brakiem pogłębionej i kompleksowej analizy tego zagadnienia w literaturze przedmiotu przez pryzmat zasad, funkcji i analizy konstrukcji w zakresie możliwości lub powinności przebiegu procesu arbitrażowego na poziomie wirtualnym.

Stan dorobku nauki polskiej w zakresie teoretycznej refleksji dotyczącej informatyzacji postępowania arbitrażowego jest niezadowalający, a koncentruje się w niewielkim zakresie w badaniach przyczynkarskich lub wąsko ujmujących ten temat opracowaniach monograficznych, gdy tymczasem literatura zagraniczna (głównie anglojęzyczna) znacznie intensywniej zajmuje się wskazaną problematyką. Powiązanie tradycyjnie rozumianego arbitrażu oraz nowoczesnych zdobyczy technologicznych doprowadziło do powstania problematyki cechującej się wielopłaszczyznowym charakterem, co spowodowało, że zagadnienie to rozpatrywałam nie tylko w płaszczyźnie nauk humanistycznych, w której mieści się prawo, lecz również w sferze nauk ścisłych, obejmującej swoim zasięgiem szeroko rozumianą informatykę. Stąd też praca poza uwagami, które usytuowane są przede wszystkim w obszarze postępowania cywilnego dotyczącego sądownictwa polubownego, zawiera również konieczne uwagi natury technicznej, które można umieścić nie tylko w dziedzinie prawa, lecz również w sferze tzw. prawa nowych technologii, traktowanego jako interdyscyplinarna dziedzina naukowa obejmująca cywilne, karne czy administracyjne aspekty zapisywania, przetwarzania i przesyłania danych elektronicznych.

Zasadniczym celem pracy jest analiza - głównie od strony teoretycznej – problematyki informatyzacji postępowania arbitrażowego. Realizacja celu pracy wymagała szerszego spojrzenia na wskazaną problematykę, przez pryzmat zasad, funkcji i analizy konstrukcji w zakresie możliwości lub powinności przebiegu procesu arbitrażowego na poziomie wirtualnym. Udzielenie odpowiedzi na stanowiące trzon tej pracy zagadnienia wymagało zastosowania wielu metod badawczych wykorzystywanych w nauce prawa. W tym zakresie posłużyłam się przede wszystkim metodą o charakterze analitycznym, dogmatycznym, kontekstowym oraz prawno – porównawczym (w pracy analizą objęto ponad 110 pozycji literatury obcej).

Badania teoretycznoprawne koncentrują się głównie na przepisach kodeksu postępowania cywilnego, jednak celem dokładnego przeanalizowania omawianego zagadnienia odniosłam się również do źródeł prawa międzynarodowego, szczególnie konwencji nowojorskiej z dnia 10.06.1958r. o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń arbitrażowych oraz konwencji europejskiej z dnia 21.04.1961r. o międzynarodowym arbitrażu handlowym. Uwzględniłam również unijne i krajowe regulacje prawne dotyczące alternatywnych metod rozwiązywania sporów (ADR - *Alternative Dispute Resolution*), w tym obejmujące internetowy system rozwiązywania konfliktów (ODR - *Online Dispute Resolution*), a także odnoszące się do środków komunikacji elektronicznej i podpisów elektronicznych. Poza źródłami prawa, istotne znaczenie dla omawianego zagadnienia ma ustawa modelowa UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym. Uzasadnione stało się też nawiązanie do regulaminów zagranicznych i krajowych stałych sądów polubownych lub też instytucji arbitrażowych, które odgrywają fundamentalną rolę, gdyż to na nich oparty jest

przeważnie mechanizm sądownictwa polubownego, ograniczając się jednak do tych, które przewidują w swoich regulacjach zastosowanie nowych technologii. Tak określona perspektywa badawcza nadała pracy cechę oryginalności i otworzyła pole do badań prowadzących do wyników stanowiących znaczny wkład w rozwój nauki prawa.

Struktura monografii została podporządkowana wskazanym celom badawczym i składa się z dziewięciu rozdziałów. W celu przedstawienia wyników rozważań podjętych w dysertacji zasadne jest nawiązanie do ustaleń poczynionych w poszczególnych częściach pracy. Należy jednak podkreślić, że rozległość przeprowadzonych w monografii badań uniemożliwia zaprezentowanie wszystkich wniosków, które zostały sformułowane w tytułowej tematyce. Kluczowe dla autoreferatu wydaje się powołanie jedynie najważniejszych ogólnych konkluzji rozprawy.

Punktem wyjścia w pracy uczyniłam uwagi poświęcone analizie pojęcia i ewaluacji sądownictwa arbitrażowego. Wymagało to zdefiniowania sądownictwa polubownego w ujęciu tradycyjnym, a na jego kanwie zbudowania pojęcia - arbitraż elektroniczny. Z uwagi na trudności definicyjne, kategorię – arbitraż elektroniczny, zidentyfikowałam jedynie w ujęciu hipotetycznym, gdyż każda definicja tego zagadnienia obwarowana jest pewnymi defektami. Zdecydowana większość definicji arbitrażu elektronicznego ujmuje go wyłącznie w aspekcie cyfryzacji, prowadząc do ruchomego jego podejścia, iż proces arbitrażowy, który wykorzystuje mniej lub bardziej elektroniczną komunikację, może być mniej lub bardziej elektroniczny. Przyjęłam, iż arbitraż elektroniczny to proces, prowadzony przez neutralną osobę trzecią (arbitra), wybraną przez strony, poprzez wykorzystanie technologii informacyjno – komunikacyjnej, stanowiącej istotny element w jego przebiegu i zakończony wiążącym rozstrzygnięciem. Przy czym pojęcie „istotny element” jest kluczowym zagadnieniem wskazującym, iż arbitraż elektroniczny zasadza się na komunikacji elektronicznej, a nie opiera się jedynie na sporadycznie wykonywanych czynnościach elektronicznych. Przy takim ujęciu komunikacja elektroniczna stanowi trzon i kryterium działania arbitrażu bez względu na fakt, iż nie wszystkie czynności mogą lub powinny być dokonywane w postaci elektronicznej. Przyjęłam tym samym, iż „arbitraż elektroniczny” może w pełni funkcjonować prawnie, jeśli tylko strony ukształtują swoje postępowanie w taki sposób, że nowe technologie zostaną w sposób zaawansowany zastosowane w procesie arbitrażowym. Diagnozę sądownictwa polubownego oparłam na szerokim pojmowaniu *Alternative Dispute Resolution* stanowiące alternatywę wobec drogi sądowej (przed sądem powszechnym) metody rozwiązywania sporów, co oznacza, iż swoim zakresem obejmuje ono również sądownictwo polubowne, a poprzez wykorzystanie w procesie arbitrażowym środków komunikacji elektronicznej (przeważnie Internetu) umożliwia zaliczenie arbitrażu do coraz szybciej się rozwijającego ruchu *Online Dispute*

Resolution. Wskazałam, iż ODR nie stanowi *sui generis* metody rozwiązywania sporów, a jest raczej synonimem świadczenia *online* tradycyjnych procedur *Alternative Dispute Resolution*, ich alternatywą, co oznacza, iż arbitraż elektroniczny może stanowić alternatywną formę rozstrzygnięcia sporów w odniesieniu do tradycyjnego arbitrażu, poprzez wdrożenie instrumentów elektronicznych i wykorzystanie osiągnięć technologii informacyjno - komunikacyjnej w tradycyjnej procedurze arbitrażowej.

W rozdziale drugim omówiłam funkcje sądownictwa polubownego wykorzystującego nowe technologie, uwzględniając zarówno pewne podstawowe cele, które ono spełnia, tj. rozstrzygnięcie sporów (funkcja rozstrzygnięcia sporów wraz uzupełniającymi ją podfunkcjami - funkcją konsensualną i funkcją kreacyjną), ochrona prawna (funkcja ochronna), ale i innowacyjność kreowana przez strony postępowania (funkcja innowacyjna, wraz z podfunkcją dokumentacyjną i funkcją selekcyjną), z drugiej zaś – skutku - w postaci konkretnego rozstrzygnięcia (wydanie wyroku), które stanowi rezultat każdej z tych funkcji. Znaczenia funkcjonalnego dokonałam w sposób zgodny z ujęciem wartościującym, co odnosi się jedynie do pozytywnie ocenianych celów i skutków analizowanego zagadnienia, a więc tych, które oddziałują na dany system w sposób dodatni, abstrahując od faktu, iż określone zjawisko może mieć również niekorzystny wpływ na dany kontekst funkcjonalny.

Z uwagi na wielowymiarowość poruszanej tematyki rozpatrywanej nie tylko w zakresie nauk humanistycznych, w której mieści się prawo, lecz również w sferze informatyki niezbędne było dokonanie analizy infrastruktury komunikacji elektronicznej w arbitrażu, co uczyniłam przedmiotem rozważań w rozdziale trzecim. Dokonałam podziału infrastruktury telekomunikacyjnej (elektronicznej) w szerokim rozumieniu, co określa zespół środków technicznych materialnych i niematerialnych (programowych) warunkujących funkcjonowanie nowoczesnego rynku komunikacji elektronicznej, telekomunikacyjnej i mediów elektronicznych oraz w wąskim ujęciu utożsamianą z sieciami łączności elektronicznej, która odpowiada kategorii „środków komunikacji elektronicznej” występujących m.in. w sądownictwie polubownym. Przyjęłam, iż dostęp do sieci stanowi niezbędny element wykonywania czynności procesowych i działania sądu za pomocą środków komunikacji elektronicznej, co oznacza zapewnienie podmiotom postępowania arbitrażowego równego dostępu *online* do rzetelnego i sprawiedliwego procesu. Ewolucja nowych technologii jako narzędzi sądownictwa polubownego tworzy nową jakość w arbitrażu, stając się sprzymierzeńcem w rękach stron i arbitra wspomagając, usprawniając, a wręcz dokonując transformacji przebiegu procesu pomiędzy uczestnikami. Przy czym nie bez znaczenia jest fakt, iż instrumenty te mogą wpływać pozytywnie ale i negatywnie na strukturę postępowania arbitrażowego, a przejawiają się w różnych jego komponentach.

W rozdziale czwartym przyjął, iż nowe technologie determinują założenia i treść poszczególnych zasad procesu arbitrażowego, wpływając również na określenie katalogu takich dyrektyw. Na potrzeby pracy wykorzystałam ujęcie opisowe, które odwołuje się do zasady jako wzorca czy sposobu ukształtowania jakiejś instytucji prawnej lub zespołu takich instytucji. Odwołałam się również do formułowanych postulatów, które stanowią istotną rolę jako dyrektywy interpretacyjne w zakresie wykładni prawa oraz jako wytyczne, ukierunkowujące działalność organów. Natomiast formalizm (umiarkowany) zaliczyłam do wynikającej z określonego źródła cechy (właściwość) każdej działalności ludzkiej prawnie zorganizowanej. Analizując poszczególne zasady, cechy i postulaty postępowania arbitrażowego ograniczyłam badanie do tych, na które wpływ mają nowoczesne rozwiązania technologiczne, tj. zasadę równości, zasadę bezpośredniości, zasadę ustności i pisemności, zasadę poufności, formalizm (umiarkowany) oraz postulaty szybkości, sprawności i efektywności oraz transparentności i intuicyjności systemów informatycznych, co doprowadziło do wniosku, iż implementacja nowoczesnych rozwiązań technologicznych do procesu arbitrażowego oddziałuje na wskazane reguły, poszerzając katalog postulatów, jednak w obrębie określonego zjawiska, a nawet wprowadzając nowe aspekty pojmowania danej dyrektywy.

Wskazałam, iż realizacja zasady równości stron w zakresie informatyzacji postępowania arbitrażowego spoczywa na sądzie polubownym i przejawia się w całym toku postępowania, sprowadzając się do dwóch złożań, tj. ujęcia równości stron w kontekście wykluczenia informatycznego oraz potrzeby zapewnienia jednolitych uprawnień niezależnie od tego, czy postępowanie jest prowadzone tradycyjnie, czy za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej. Każdy użytkownik postępowania prowadzonego elektronicznie powinien legitymować się pewnym niezbędnym stopniem zaawansowania w korzystaniu z nowoczesnej technologii mając dostęp do nieskomplikowanych, intuicyjnych systemów sądów polubownych, które powinny być przejrzyste i łatwe w obsłudze. W tym kontekście przyjął nowy aspekt równości – o charakterze technicznym, który obejmuje potrzebę zapewnienia podmiotom równości w dostępie do nowych technologii, przejrzystości postępowania, zastosowania odpowiednich zabezpieczeń, pewności i bezpieczeństwa oraz odpowiedniej współpracy w zakresie cyfryzacji pomiędzy sądem, a stronami postępowania.

Analizując zasadę bezpośredniości w postępowaniu arbitrażowym wskazałam, iż to same strony określają sposób sterowania postępowaniem, ustalając możliwość prowadzenia postępowania dowodowego za pomocą środków komunikacji na odległość, pozwalając sądowi polubownemu zetknąć się z dowodami poprzez bezpośredni i bieżący wpływ na przebieg postępowania dowodowego, co pełniej realizuje tę zasadę. Nie oznacza to, iż zasada ta nie może doznać pewnych ograniczeń, gdy skład orzekający nie otrzyma prawidłowego materiału dowodowego, np. w sytuacji

zakłóceń w czasie wykonywanych czynności na odległość, co może rzutować na wiarygodność danego środka dowodowego.

Przyjęłam, iż wykorzystanie nowych technologii w arbitrażu rzutuje na zasadę ustności i pisemności, które nie wyczerpują problemu formy w jakiej mogą być dokonywane czynności w postępowaniu polubownym, gdyż możliwość dokonywania czynności za pomocą środków komunikacji elektronicznej (w tym w formie elektronicznej) tworzy niejako nową jakość separując się od tradycyjnie pojmowanej zasady ustności i pisemności. Tym samym podział na zasadę ustności i pisemności jest nieadekwatny do obecnych, elastycznych sposobów rozwiązywania sporów, ponieważ forma elektroniczna czynności procesowych jest odrębną formą od formy ustnej i pisemnej, a nie szczególnym rodzajem (postacią) bądź to formy pisemnej, bądź to formy ustnej – w zależności od rodzaju wykorzystanej techniki. W konsekwencji przyjęłam, iż wyłonienie nowej formy czynności procesowych nie daje podstaw do wykreowania póki co nowej zasady procesowej, gdyż ambiwalentny potencjał technologii sprawia jedynie, iż zasada ustności i pisemności może ulec wzmocnieniu lub osłabieniu w ostatecznym swoim zastosowaniu.

Omawiając zasadę poufności w arbitrażu wskazałam, iż w sytuacji wykorzystywania środków komunikacji elektronicznej pojawia się dodatkowy jej aspekt – o charakterze technicznym, gdyż w procesie obok stron i arbitra występuje wirtualne narzędzie, które bierze udział niemal w całym toku postępowania, a które może okazać się niebezpieczne, w związku z licznymi zagrożeniami ujawnienia informacji w sieci. Poufność dotyczy wszystkich uczestników elektronicznego postępowania arbitrażowego, tj. dostawców usług e - arbitrażowych, arbitrów i stron, ponieważ poufność w mediach elektronicznych jest nierozdzielnie związana z bezpieczeństwem. Jednocześnie obok poufności pojawia się również aspekt autentyczności i integralności proceduralnej, gwarantujący sukces postępowania arbitrażowego.

Odnosnie formalizmu przyjęłam, iż stanowi on cechę, pewną właściwość postępowania arbitrażowego, jako prawnie zorganizowanego działania, które, pomimo że jest uwarunkowane swobodną decyzją stron tym niemniej, przeważnie jest w jakiś sposób uporządkowane i poddane większemu lub mniejszemu, tj. umiarkowanemu (złagodzonemu) – formalizmowi. Wskazałam, iż wykorzystanie postaci elektronicznej uzależnione jest przeważnie od woli stron postępowania arbitrażowego, ale też możliwości technicznych sądu polubownego, który powinien być wyposażony w odpowiednią infrastrukturę informatyczną, aby zapewnić prowadzenie postępowania i dokonywanie czynności w taki sposób. Pomimo, że źródłem formalizmu w postępowaniu arbitrażowym jest przede wszystkim wola stron, to jednak postanowienia sądów polubownych decydują (ograniczone przepisami imperatywnymi), w jakiej formie czynność będzie dokonana, co należy uznać za przejaw łagodzenia formalizmu procesowego. Jeżeli strony (lub sąd) ustalą formę

elektroniczną lub pisemną, jako wyłączną formę podejmowania czynności, mamy do czynienia ze wzmacnianiem formalizmu procesowego.

Istotnymi z punktu widzenia omawianej problematyki było też przybliżenie postulatów szybkości, sprawności i efektywności postępowania arbitrażowego. Szybkość jest jedną z wartości, choć nie najważniejszą, która decyduje o tym, czy dane postępowanie możemy określić jako sprawne, choćby dlatego, że o sprawności decyduje również osiągnięcie zamierzonego celu (np. wydanie trafnego orzeczenia), a więc nawet szybkość osiągnięta w maksymalnym stopniu nie świadczy o sprawności postępowania, jeśli cel tego procesu (rozstrzygnięcie sporu) nie zostanie osiągnięty. Podobnie jeśli na skutek zbyt szybkiego rozstrzygnięcia sprawy zostaną naruszone prawa stron występujących przed sądem polubownym, wtedy mówimy o szybkości, ale trudno przyjąć, że postępowanie to było sprawne. W rozważaniach przyjąłam, iż najważniejsze znaczenie ma sprawność tzw. metodologiczna, która polega na umiejętności wykorzystania wszystkich znanych metod i sposobów w celu podniesienia sprawności, która jest szczególnie akcentowana przy dostatecznie szybkim wdrażaniu nowych metod i techniki oraz technologii. Przyjąłam, iż założenie to związane jest z zagadnieniem instrumentalizacji czyli podnoszeniem sprawności działań ludzkich (stron, arbitrów) poprzez zastosowanie wszelkiego rodzaju urządzeń, aparatury ułatwiającej ale i zmniejszającej stratę czasu i wysiłek wykonawcy. Natomiast mówiąc o efektywności postępowania arbitrażowego wskazałam, iż należy mieć na względzie przede wszystkim jego rzetelność oraz trafność rozstrzygnięcia wydanego przez sąd polubowny, zaś stosowanie w arbitrażu nowych rozwiązań technologicznych stanowi sposób ekonomizacji działań, oszczędności czasu i siły zużycia.

W arbitrażu elektronicznym można wyróżnić dodatkowo postulaty transparentności i intuicyjności systemów informatycznych w związku z zaliczeniem sądownictwa polubownego do alternatywnych metod rozwiązywania sporów, a obejmującym również ruch ODR (w oparciu o rozporządzenie PE i Rady Nr 524/2013 z dnia 21.05.2013r., w sprawie internetowego systemu rozstrzygnięcia sporów konsumenckich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE (rozporządzenie w sprawie ODR w sporach konsumenckich) – Dz. Urz. UE L 165). Przejrzystość dotyczy dwóch głównych aspektów systemu ODR: podmiotów rozstrzygających spory oraz samego procesu rozwiązywania sporów. Oznacza to udostępnianie stronom jasnych i przystępnych informacji potrzebnych im do podjęcia świadomej decyzji przed zaangażowaniem się w postępowanie ADR. Natomiast postulat intuicyjności wiąże się potrzebą udostępniania niezbędnych środków (formularza *online*), które muszą być intuicyjne, przyjazne dla użytkownika, łatwe i wygodne.

W rozdziale piątym skupiłam się na dokonaniu inferencji centralnej instytucji sądownictwa polubownego, czyli zapisu na sąd polubowny. Przyjęłam, iż umowa o arbitraż jest czynnością prawa cywilnego materialnego (tzw. teoria materialnoprawna), traktując tę koncepcję, jako bardziej optymalną i funkcjonalną, choćby z uwagi na formę zapisu na sąd polubowny, uregulowaną w przepisach kodeksu postępowania cywilnego o sądownictwie polubownym (uzupełnioną odpowiednimi przepisami konwencji nowojorskiej) oraz przepisami kodeksu cywilnego o formie czynności prawnych, a przy ustaleniu prawa właściwego w zakresie formy umowy o arbitraż - przepisami prawa prywatnego międzynarodowego. Analizując formę zapisu na sąd polubowny skupiłam się na formach, które bezpośrednio związane są z aspektem elektronicznym lub mają na nie wpływ, tj.: formą pisemną, formą elektroniczną, formą dokumentową i klauzulą przez odesłanie. Wskazałam, iż sformułowanie ustawodawcy ujęte w art. 1162 § 1 k.p.c., iż zapis na sąd polubowny powinien być „sporządzony na piśmie” oznacza obowiązek dochowania wymagań przewidzianych dla formy pisemnej, co wynika z zasady spójności systemu prawa cywilnego, gdzie te same pojęcia używane przez ustawodawcę w ramach jednej gałęzi prawa powinny być wykładane analogicznie, niezależnie od tego, czy są w kodyfikacji prawa cywilnego materialnego, czy procesowego. Formę pisemną należy traktować jako formę podstawową zawarcia zapisu na sąd polubowny, co tym samym umożliwia stosowanie jednolitej wykładni w zakresie form umów procesowych. Umowa o arbitraż może być sporządzona również w formie elektronicznej z użyciem kwalifikowanego podpisu elektronicznego, gdyż do zachowania elektronicznej formy czynności prawnej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci elektronicznej i opatrzenie go kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Założenie to wynika z przepisu wprowadzającego równoważność oświadczenia woli złożonego w formie elektronicznej z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej, co wskazuje na wzajemną, dwukierunkową zamienną obu tych form, jednak tylko w stosunku do czynności prawa materialnego, do których zalicza się zapis na sąd polubowny. Przyjęłam, iż zapis na sąd polubowny zawarty zgodnie z art. 1162 § 2 zd. 1 k.p.c., jest zawarty w formie dokumentowej ponieważ oświadczenia stron złożone są w postaci dokumentu tj. nośnika informatycznego, treść (informacja) zapisu na sąd polubowny jest utrwalona za pomocą jakiegokolwiek środka i ujawniona np. za pomocą znaków graficznych, przy czym forma ta została wyłączona w sytuacji sporządzania zapisów na sąd polubowny w sporach z zakresu prawa pracy oraz sporów wynikających z umów, których stroną jest konsument.

Przybliżyłam również zapis na sąd polubowny dokonany przez odesłanie, przyjmując przy tym, że umowa główna musi być sporządzona w formie pisemnej lub elektronicznej, ale już nie w formie dokumentowej. Jednocześnie umowa arbitrażowa może stanowić jedną z klauzul umowy głównej zawieranej przez przystąpienie do wzorca zamieszczonego na stronie internetowej

administrowanej przez jedną ze stron w drodze wypełnienia stosownego formularza. Nie może wówczas przybrać postaci klauzuli składającej się na treść ogólnych warunków, do których treść formularza odsyła i na które strony powołują się w celu ich włączenia do umowy głównej czyli tzw. klauzuli przez odesłanie, gdyż umowa główna powinna być sporządzona w formie pisemnej lub elektronicznej, natomiast dokument na którym znajdują się ogólne warunki może mieć postać elektroniczną.

Analizując formę zapisu na sąd polubowny omówiłam również formę następczych czynności zawartej umowy arbitrażowej, gdzie zgodnie z zasadą ekwiwalentności, forma umowy uzupełniającej lub zmieniającej umowę powinna być taka sama jak forma przepisana przez ustawę lub wolę stron dla umowy zmienianej lub uzupełnianej, przyjmując jednak, że skoro oświadczenie woli złożone w formie elektronicznej jest równoważne z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej, to zmiana lub uzupełnienie umowy o arbitraż sporządzonej w formie elektronicznej może nastąpić również w formie pisemnej i na odwrót. Natomiast zawarcie zapisu na sąd polubowny w formie przypadkowej, tj. w formie szczególnej, niewymaganej przez ustawę oznacza, iż przez samo dokonanie czynności w określonej formie strony zastrzegły dla niej tę formę szczególną. W konsekwencji zapis na sąd polubowny sporządzony w formie szczególnej, czyli ostrzejszej niż przewidują to przepisy k.p.c. warunkuje modyfikację tej umowy we wskazanej formie, a nie formie pisemnej *ad probationem*.

W rozważaniach przyjąłam, iż forma zapisu na sąd polubowny zastrzeżona jest wyłącznie dla celów dowodowych z uwagi na brak wyraźnego zastrzeżenia „pod rygorem nieważności”. Określenie formy pisemnej (dokumentowej lub elektronicznej) zapisu na sąd polubowny pod rygorem bezwzględnej nieważności wymaga odpowiedniego zabiegu legislacyjnego. Niewprowadzenie takiego rygору w odniesieniu do regulacji art. 1162 k.p.c., powoduje konsekwencje na płaszczyźnie procesowej w postaci ryzyka ograniczeń dowodowych, co ma istotne znaczenie również w obrocie profesjonalnym z uwagi na treść art. 74 § 4 k.c.

Zasygnalizowałam również dość kontrowersyjne zagadnienie, jakim jest kwestia zautomatyzowanych umów arbitrażowych (*Automated Agent E-Arbitration Agreement*), z uwagi na brak bezpośredniej interwencji człowieka przy zawieraniu takich umów, co poddaje w wątpliwość ważność zgody stron na postępowanie arbitrażowe. Wskazałam, iż przy zachowaniu dużej ostrożności można przyjąć pogląd, iż elektroniczna łączność generowana automatycznie przez systemy komunikatów lub komputery bez bezpośredniej ingerencji człowieka należy traktować, jako "pochodzącą" od legalnego podmiotu, w imieniu którego działa system wiadomości lub komputer, a osoba w imieniu której zaprogramowano komputer powinna ostatecznie odpowiadać za wszelkie wiadomości generowane przez maszynę.

W rozdziale szóstym dokonałam podziału czynności podejmowanych w postępowaniu arbitrażowym, które mogą być czynnościami procesowymi lub czynnościami arbitrażowymi (czynnościami związanymi z postępowaniem arbitrażowym), gdzie obie kategorie stanowią czynności w postępowaniu arbitrażowym, przy założeniu, że czynności te mogą być dokonywane przy użyciu nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych jako czynności elektroniczne w arbitrażu, nie tworząc jednak nowej, odrębnej kategorii czynności.

Ujęcie dynamiczne pozwoliło na eksplorację wykorzystania prawa nowych technologii w arbitrażu z perspektywy jego zainicjowania, przebiegu oraz zakończenia, co znalazło swoje odzwierciedlenie w ostatnich trzech rozdziałach.

W rozdziale siódmym przyjąłam, iż wezwanie na arbitraż i pozew arbitrażowy to dwa podstawowe pisma procesowe decydujące lub współdecydujące (współ z umową o arbitraż) o zakresie podmiotowym i przedmiotowym postępowania arbitrażowego, tworząc swoisty model dwustopniowego inicjowania postępowania arbitrażowego. W braku odmiennego uzgodnienia stron postępowanie przed sądem polubownym rozpoczyna się w dniu, w którym pozwanemu doręczono wezwanie na arbitraż, a które może być sporządzone w każdej formie (pisemnej, elektronicznej czy dowodowej), gdyż sformułowanie kodeksowe - „pismo” odnosi się do dokumentu, a nie formy czynności, w którym zawarta jest informacja o wszczęciu postępowania, tym bardziej, że to czynność doręczenia jest kluczowa dla stwierdzenia wszczęcia postępowania arbitrażowego, a nie jego forma. Przyjąłam również, iż moment doręczenia elektronicznego komunikatu wyznacza chwila, w której możliwe stanie się jego odebranie przez adresata pod wskazanym przez niego adresem elektronicznym, jednocześnie to właśnie czynność doręczenia wezwania na arbitraż (w braku odmiennych ustaleń przez strony) jest pierwszą, która przerywa bieg terminu przedawnienia pod warunkiem, że dokładnie zostaną określone strony, zapis na sąd polubowny, wyznaczono arbitra, (jeśli należy to do strony, która dokonuje wezwania) oraz wskazano przedmiot sporu.

W przypadku formy wniesienia pozwu (pozwu wzajemnego) do sądu wskazałam, iż może to być każda dopuszczalna forma (np. elektroniczna czy nawet dokumentowa) przy założeniu, iż przypadku formy dokumentowej możliwe będzie ustalenie osoby składającej oświadczenie. W przypadku odpowiedzi na pozew jej forma może być taka sama jak forma wniesionego pozwu zgodnie z zasadą równości stron, jednak, gdy stroną pozwaną jest słabszy podmiot danego postępowania, np. konsument lub pracownik, forma elektroniczna odpowiedzi na pozew powinna być określona fakultatywnie.

Przechodząc do rozważań nad przebiegiem elektronicznego postępowania arbitrażowego zaczęłam od analizy miejsca takiego arbitrażu, które traktowane jest, jako fikcyjna lokalizacja postępowania dokonana ze względu na konieczność powiązania postępowania arbitrażowego z

określonym systemem prawa (tzw. lokalizacja prawna) co różni je od lokalizacji geograficznej, która dotyczy faktyczno-technicznej natury arbitrażu i sprowadza się do miejsca rzeczywistego dokonywania czynności w postępowaniu arbitrażowym. Podstawowym kryterium, które decyduje o określeniu miejsca arbitrażu jest wola stron postępowania, które mogą dokonać tego całkowicie swobodnie. Brak wyznaczenia przez strony miejsca arbitrażu oznacza, iż wyrażają zgodę na rozpoczęcie procedury wskazania miejsca przez sąd arbitrażowy. W razie braku wskazania przez strony i określenia przez sąd polubowny wchodzi w grę kryterium pomocnicze, które rozstrzyga, że miejsce postępowania znajdowało się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, gdy na tym terytorium wydane zostało orzeczenie kończące postępowanie w sprawie, przyjmując, iż lokalizacja wskazana w wyroku arbitrażowym jest tożsama z siedzibą arbitrażu, z uwagi liczne negatywne implikacje przyjęcia odmiennej koncepcji. Ta sama koncepcja odnosi się do wyznaczenia siedziby arbitrażu elektronicznego, ponieważ siedziba arbitrażu ustalona w oparciu o wolę stron lub instytucji arbitrażowej, które są zasadniczo nieograniczone w odniesieniu do wyboru, nie powoduje żadnych sankcji za „niewłaściwy” wybór, a kryteria ustalenia siedziby arbitrażu *online* są takie same jak warunki ustalenia miejsca arbitrażu *offline*.

Omawiając przebieg elektronicznego postępowania arbitrażowego istotna była potrzeba przybliżenia doręczeń elektronicznych w postępowaniu cywilnym, a dotyczących pism wnoszonych w ramach postępowania, które przeprowadza sąd powszechny na rzecz sądu polubownego, przyjmując kryterium podmiotowe klasyfikacji czynności sądu państwowego w stosunku do sądu arbitrażowego i postępowania przed nim. Natomiast możliwość dokonywania doręczeń elektronicznych w postępowaniu arbitrażowym, pozostawiona jest przede wszystkim decyzji strony postępowania, które mogą określić nawet obligatoryjność takiego sposobu doręczeń. Natomiast w regulaminach stałych sądów arbitrażowych dominuje tendencja do rozszerzania sposobów doręczeń wynikających z rozwoju techniki poprzez wykorzystanie komunikacji elektronicznej, jednak wymagane powinno być dopuszczanie takich metod, które zapewniają rejestrację czynności doręczeń, głównie z uwagi na przesłanki odmowy uznania lub wykonania zagranicznych orzeczeń przewidzianych w Konwencji nowojorskiej.

Kolejnym zagadnieniem była potrzeba przyjrzenia się postępowaniu dowodowemu prowadzonemu przez sąd polubowny, gdzie do przeprowadzenia dowodów w arbitrażu niezbędny jest wniosek strony, który może być sporządzony nie tylko w formie pisemnej, ale również w postaci elektronicznej lub ustnie na rozprawie. Dodatkowo w postępowaniu arbitrażowym strony mogą określić katalog dopuszczalnych środków dowodowych, poprzez zawarcie tzw. umów dowodowych, czego nie przewiduje obecny kodeks w ramach postępowania cywilnego. Zasygnalizowałam jednak, iż trawą prace nad ustawą nowelizującą kodeks postępowania

cywilnego, która zakłada możliwość zawierania umów dowodowych w postępowaniu gospodarczym.

Wskazałam również, iż wśród dowodów przeprowadzanych w postępowaniu arbitrażowym dominują dowody z dokumentów, w tym właśnie z dokumentów elektronicznych, które mogą być dowodem z dokumentu elektronicznego *sensu largo* lub *sensu stricto*. Jednocześnie przy tego typu dokumentach nie ma rozróżnienia na oryginał dokumentu elektronicznego i jego kopie. W postępowaniu arbitrażowym nowoczesnym źródłem dowodowym może być dowód ze strony internetowej, przy czym nie muszą być zachowane warunki potwierdzenia wiarygodności strony internetowej (opatrzenie podpisem wydruku strony internetowej), gdyż dowodem w sprawie może być każdy dokument (bez względu na podpis wystawcy), a sąd dokonuje swobodnej oceny dowodów.

Wskazałam, iż w postępowaniu arbitrażowym istnieje możliwość wykorzystania urządzeń technicznych umożliwiających dokonanie czynności dowodowych na odległość poprzez przyjęcie takiej opcji przez strony postępowania, co jest wiążące dla sądu z uwagi na konsekwencje nie zrealizowania takiego postanowienia w myśl art. 1193 k.p.c. Sposób przeprowadzania dowodów na odległość ustalony przez sąd polubowny nie powinien być uregulowany w sposób obligatoryjny, a raczej być ukształtowany na zasadzie alternatywy wobec tradycyjnych metod – gdzie wybór powinien być pozostawiony stronom. Czynności dowodowe na odległość pozwalają na zachowanie przez sąd arbitrażowy osobistej, a tym samym pełnej i kompleksowej oceny materiału dowodowego, poprzez bezpośrednie zetknięcie się z środkami dowodowymi. Również rozprawa może być prowadzona za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej, gdzie sąd arbitrażowy może posługiwać się powszechnie dostępnymi komunikatorami internetowymi umożliwiającymi przekaz dźwięku i obrazu, lub za pomocą profesjonalnej infrastruktury elektronicznej, którą dysponuje dany sąd polubowny. W tym kontekście w postępowaniu arbitrażowym istnieje możliwość utrwalania postępowania za pomocą protokołu elektronicznego, jeśli strony uzgodnią taką formę rejestracji posiedzenia sądu polubownego, które jest dla sądu wiążące, z uwagi na wspomniany już art. 1193 k.p.c. Utrwalanie przebiegu rozpraw za pomocą nagrań prowadzi to do usprawnienia postępowania, skrócenia czasu trwania posiedzeń, wprowadzenia nowoczesnego narzędzia kontroli instancyjnej, zagwarantowania równości stron, bezstronności arbitrów i rzetelności postępowania oraz podniesienia poziomu kultury prowadzenia postępowania.

W ostatnim rozdziale przedstawiłam sposoby zakończenia postępowania arbitrażowego poprzez wydanie merytorycznego orzeczenia albo w sposób polubowny lub też postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie. Wskazałam, że wyrok arbitrażowy jest produktem końcowym,

który musi powstawać na bazie pewnych reguł ale i sam musi odpowiadać pewnym wymogom. Można przedstawić go w ujęciu dynamicznym jako czynność orzekania (wyrokowania) – podejmowania decyzji przez sąd lub arbitrow oraz jako wynik tego procesu czyli ujęciu statycznym. Przyjęłam, że wyrok arbitrażowy posiada naturę procesową, gdyż jest aktem prawa procesowego cywilnego wydanym w postępowaniu cywilnym pozasądowym. Za teorią procesową wyroku arbitrażowego przemawia charakter władzy powierzony arbitrom, sposób uregulowania ich działania, a także rodzaj norm prawnych regulujących instytucję wyroku arbitrażowego, których położenie wiąże się przede wszystkim z płaszczyzną prawa procesowego (k.p.c.), aczkolwiek niektóre aspekty związane z wyrokiem mogą znaleźć odzwierciedlenie w przepisach regulaminów stałych sądów arbitrażowych lub ustaleniach umownych. Wydanie wyroku poprzedzają czynności konwencjonalne w postaci obrad (narady) oraz głosowania nad zapadającym orzeczeniem. Arbitrzy mogą prowadzić naradę drogą elektroniczną, poprzez wymianę poglądów i stanowisk podczas rozmów telefonicznych lub mailowych przy zastosowaniu jednakże odpowiednich reguł postępowania i środków ostrożności, pomimo braku regulacji kodeksowej. Przyjmując, iż każdy z arbitrow może złożyć zdanie odrębne do wyroku wskazałam, iż jego forma jest bezwzględnie związana z formą samego wyroku arbitrażowego oraz obowiązkiem sporządzenia uzasadnienia i notyfikowania go w aktach sprawy, co w sytuacji ewentualnej możliwości sporządzenia wyroku w formie elektronicznej powinno przekładać się na wprowadzenie konieczności sporządzenia *votum separatum* również w takiej formie.

Kodeks postępowania cywilnego przewiduje formę pisemną wyroku arbitrażowego, co wymaga sporządzenia go na piśmie i podpisania przez arbitrow, którzy go wydali. Dokonując analizy polskich i unijnych przepisów prawnych przyjęłam, iż wyrok nie może być wydany w formie elektronicznej, gdyż przepisów k.p.c. przewidujących możliwość utrwalenia orzeczenia sądowego w systemie teleinformatycznym zgodnie z art. 324 § 4 k.p.c. nie można stosować do wyroku arbitrażowego, z uwagi na swoistość reguł którymi rządzi się arbitraż oraz brak związania sądu polubownego przepisami o postępowaniu przed sądem polubownym, z uwzględnieniem jednak bezwzględnie obowiązujących przepisów kodeksu postępowania cywilnego normujących postępowanie przed sądem polubownym, którym jest m.in. art. 1197 § 1 k.p.c. Wskazałam również, iż przepisy rozporządzenia eIDAS nie dają podstaw do przyjęcia takiej interpretacji, gdyż prawodawca unijny, pozostawia ustawodawcy krajowemu możliwość wskazania dopuszczalnego zakresu posługiwania się kwalifikowanym podpisem elektronicznym w drodze odrębnych aktów prawnych, czego nie uczynił w stosunku do wyroku arbitrażowego. Wskazałam jednak, iż obecne systemy prawne przewidują możliwość sporządzenia wyroku arbitrażowego w formie elektronicznej, co może rodzić problemy przy uznaniu lub stwierdzeniu wykonalności takiego

wyroku zgodnie z konwencją nowojorską. Celem konwencji jest ułatwienie uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, co przemawia za alternatywnym połączeniem autonomicznego pojęcia orzeczenia i *lex fori*. Takie rozumienie rozszerza przyjazne dla uznania podejście o życzliwej interpretacji (*more favorable provision*) wynikające z art. VII ust. 1 konwencji nowojorskiej do stosowania konwencji, co jest zgodne z powściągliwą autonomiczną normą w ramach konwencji, w szczególności pod względem wymogów dotyczących formy. Tym samym wyrok wydany w formie elektronicznej, opatrzony kwalifikowanym podpisem elektronicznym należy traktować jako „oryginał orzeczenia” w rozumieniu konwencji nowojorskiej.

Wskazując na skutki jakie może rodzić wyrok sporządzony w formie elektronicznej, zamiast formy pisemnej zgodnie z k.p.c. przyjął, iż należy zakwalifikować go jako istniejące zjawisko faktyczne (fizycznie istniejące) stanowiące pozorny, zewnętrzny przejaw rozstrzygnięcia sprawy przez sąd arbitrażowy, nie będąc jednak orzeczeniem istniejącym w znaczeniu prawnym, innymi słowy, jest orzeczeniem nieistniejącym obiektywnie, stwarzającym złudzenie aktu prawnie istniejącego. Przyjął, że również wyrok arbitrażowy sporządzony na piśmie ale nie podpisany nie istnieje, nawet gdyby był ogłoszony, co odnosi się także do wyroku sporządzonego w formie elektronicznej i zaopatrzonego kwalifikowanym podpisem elektronicznym, gdyż w pierwszej kolejności forma przewidziana dla takiego wyroku nie została zachowana, pomimo że element konstytutywny w postaci podpisu został dochowany. W tym wypadku podpis taki stanowi aspekt wtórny wyroku ściśle jednak powiązany z prawidłową formą, którą w przypadku wyroku sądu polubownego jest wyłącznie forma pisemna.

W dalszych rozważaniach wskazałam, iż strony mogą zawrzeć ugodę w postępowaniu arbitrażowym, przy czym ugoda taka może być zawarta w odrębnym dokumencie, który z mocy prawa stanowi część protokołu lub w formie wyroku. W sytuacji elektronicznego protokołowania postępowania arbitrażowego treść ustalonej przez strony ugody może zostać zamieszczona w odrębnym dokumencie stanowiącym część protokołu elektronicznego i stwierdzona podpisami stron. Przyjmując, iż ugoda ma charakter materialnoprawny - mimo że w zakresie pojmowania czynności dokonywanych w ramach postępowania arbitrażowego należy uznać jej procesową naturę – można do niej stosować przepisy o formie czynności prawnych, co umożliwi jej sporządzenie również w formie elektronicznej. Może to jednak powodować problemy z jej uznaniem lub stwierdzeniem wykonalności przed sądem państwowym z uwagi na treść przepisu art. 1213 § 1 k.p.c., który wymienia dokumenty dołączane do wniosku o uznanie lub stwierdzenie wykonalności ugody, a którymi powinny być oryginał lub poświadczony przez sąd polubowny odpis ugody przed nim zawartej oraz oryginał zapisu na sąd polubowny lub urzędowo poświadczony jego odpis. Jednak wskazane rozważania są jedynie czysto teoretyczne w aspekcie 125 § 2¹ k.p.c. oraz

art. 128 § 2 k.p.c. z uwagi na fakt, iż system teleinformatyczny jeszcze nie funkcjonuje, tym samym w obecnym stanie prawnym jedyną formą zawarcia ugody arbitrażowej jest forma pisemna. Ugoda arbitrażowa może również przybrać formę wyroku, co oznacza, iż musi ona być sporządzona w formie pisemnej, z uwagi na zastosowanie do niej przepisów o formie wyroku.

Postępowanie arbitrażowe może zakończyć się również orzeczeniem formalnym (procesowym), dla których przepisy kodeksu nie zawierają żadnej regulacji co do ich formy i treści, co oznacza, iż w pierwszej kolejności formę takich postanowień powinny uzgodnić same strony, a w sytuacji braku określenia przez strony należy stosować odpowiednio art. 1197 k.p.c., który zapewnia jednolitość formy w zakresie wszystkich decyzji sądu polubownego, gwarantując pewność, rzetelność i transparentność procesu arbitrażowego. Forma pisemna postanowień kończących postępowanie polubowne jest też istotna, gdyż po ich wydaniu kończą się obowiązki arbitrów, co tym samym daje możliwość określenia krańcowego momentu ich działania.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych

5.1. Wprowadzenie

Moje pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze obejmują przede wszystkim działalność publikacyjną oraz aktywny udział w konferencjach naukowych. Omówienie tych osiągnięć polega na charakterystyce zainteresowań naukowych z uwzględnieniem głównych wątków badawczych zawartych w publikacjach i referatach oraz na wskazaniu niektórych, podstawowych wyników badań.

Zanim przystąpię do wyodrębnienia i zaprezentowania głównych nurtów dorobku naukowo - badawczego chciałabym zaznaczyć, że prowadzone przeze mnie badania były dokumentowane publikacjami o zróżnicowanym charakterze. Jestem autorką monografii *Referendarz sądowy w postępowaniu cywilnym*, natomiast pozostałe przygotowane przeze mnie opracowania publikowane były na łamach recenzowanych i punktowanych czasopismach ważnych dla polskiego środowiska prawniczego, wśród których należy wymienić: „Europejski Przegląd Sądowy”, „Monitor Prawniczy,” „Iustitia”, „Prawo Mediów Elektronicznych”, „Przegląd Sądowy”, a także w akademickich zeszytach naukowych. Na łamach tych periodyków opublikowałam kilkadziesiąt artykułów naukowych, glos, zagadnień prawnych i recenzji. Oprócz tego znaczna ilość moich opracowań została zamieszczona w pracach zbiorowych i księgach pamiątkowych. W moim dorobku znajdują się również teksty opublikowane w języku angielskim.

5.2. Główne nurty dorobku naukowego

Moja aktywność naukowo-badawcza po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych miała charakter przedmiotowo zróżnicowany w odniesieniu do nauki prawa postępowania cywilnego. Podstawowe kierunki mojej aktywności naukowo-badawczej koncentrowały się wokół sześciu głównych obszarów, scharakteryzowanych w kolejnych punktach.

5.2.1. Polubowne (w tym elektroniczne) sposoby rozwiązywania sporów

Problematyka informatyzacji postępowania arbitrażowego, której poświęciłam przedłożoną i opublikowaną w 2019 r. monografię wiąże się nie tylko z tematyką polubownych sposobów rozwiązywania sporów, ale też zagadnieniem środków elektronicznych biorących udział w procesie polubownego rozwiązywania konfliktów. Jednak to materia polubownych (alternatywnych) metod rozwiązywania sporów znajduje się w kręgu moich głównych zainteresowań co też znalazło odzwierciedlenie w licznych publikacjach poświęconych tejże tematyce w latach 2012 -2018. Zdecydowana część opracowań dotyczy przede wszystkim postępowania mediacyjnego, jako instrumentu, który coraz intensywniej rozwija się i zyskuje popularność w teorii ale i praktyce (*Mediacja z operatorem pocztowym i dostawcą powszechnie dostępnych usług telekomunikacyjnych*, Kwartalnik ADR. Arbitraż i Mediacja 2012, nr 1, s. 5 – 18; *Mediacja – stan prawny i kierunki zmian (w:)* red. R. Frey, *Przemiany prawa publicznego i prywatnego na początku XXI wieku*, Wydawnictwo: Kieleckie Towarzystwo Edukacji Ekonomicznej 2012, s. 357 – 370; *Postępowanie mediacyjne – elastyczne czy sformalizowane – zagadnienia wybrane*, Kwartalnik ADR. Arbitraż i Mediacja 2014, nr 4, s. 21 – 31; *Standards for conducting mediation in labour law matters (w:)* red. B. Sitek, C. L. Guillamón, A. Bauknecht, K. Ciuckowska-Leszczewicz, J. Szczerbowski, S. Kurska, *Alternative Disputes Resolution: From Roman Law to Contemporary Regulations*, Wydawnictwo Naukowe SILVA RERUM 2014, s. 53-66 (współautor A. Ludera – Ruszel); *Pięć powodów dla których przedsiębiorcy powinni korzystać z mediacji*, publikacja elektroniczna na zlecenie Lubelskiego Centrum Arbitrażu i Mediacji w zakładce O Mediacji 2015, (współautor A. Kowalczyk); *Postępowanie mediacyjne – perspektywy (kilka uwag na tle ustawy z dnia 10.09.2015r., o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów (w:)* red. E. Marszałkowska – Krześ, I. Gil, Ł. Błaszczak, *Kodeks postępowania cywilnego z perspektywy pięćdziesięciolecia jego obowiązywania. Doświadczenia i perspektywy*, Wydawnictwo Currenda 2016, s. 303 – 313; *Postępowanie mediacyjne a względy ekonomii procesowej w świetle nowelizacji z dnia 10.09.2015r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze*

wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów (w:) red. E. Kruk, D. Gil, *Zasady postępowania sądowych w perspektywie ostatnich nowelizacji*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2016, s. 91-101). Istotne znaczenie zajmuje moja redakcja (współredaktor J. Plis) nad szerszym opracowaniem poświęconym analizie metodyki pracy mediatora w sprawach cywilnych. W skład monografii wchodzi samodzielnie przeze mnie przygotowane zagadnienie aktów prawnych obejmujących mediację cywilną i kodeksów deontologicznych dotyczących zawodu mediatora (*Mediacja w polskim prawie cywilnym (w:)* red. J. Plis, A. Arkuszewska, *Zarys metodyki pracy mediatora w sprawach cywilnych*, Wolters Kluwer 2014, s. 33-61) oraz wzory pism, które sporządzane są w postępowaniu mediacyjnym przez mediatora (*Wzory pism w postępowaniu mediacyjnym (w:)* red. A. M. Arkuszewska i J. Plis, *Zarys metodyki pracy mediatora w sprawach cywilnych*, Wolter Kluwer 2014, s. 163 – 220). Razem z A. Kościółek szczegółowo zaprezentowałyśmy przebieg mediacji począwszy od jej zainicjowania, przez działania mediatora przed rozpoczęciem posiedzenia mediacyjnego oraz po wdaniu się w rozwiązywanie konfliktu, aż do zakończenia mediacji (*Fazy i etapy mediacji [w:]* J. Plis, A. Arkuszewska (red.), *Zarys metodyki pracy mediatora w sprawach cywilnych*, Warszawa 2014, s. 105-136).

Przedmiotem moich zainteresowań jest nie tylko mediacja cywilna ale też problematyka ugodowości w ogóle oraz występująca w postępowaniu administracyjnym (*Uгода – hybryda w postępowaniu administracyjnym (w:)* red. J. Łukasiewicz, *Władztwo administracyjne. Administracja publiczna w sferze imperium i w sferze dominium*, Wydawnictwo: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa 2012, s. 17 – 28; *Mediacja a ugoda administracyjna (w:)* red. A. Barczewska – Dziobek, K. Kłosowska – Lasek, *Administracja niewładcza*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2014, s. 102 – 108; *Ireniczne formy zakończenia sporu cywilnego*, (w:) red. R. Sztychmiller, J. Krzywkowska, *Problemy z sądową ochroną praw człowieka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie 2012, s. 321-343 (współautor A. Kościółek).

Moje zainteresowanie omawianą problematyką obejmują również inne pozycje z zakresu szeroko pojętego ADR oraz ODR (Dostęp do informacji o ADR i ODR a rozwój alternatywnych metod rozwiązywania sporów (w:) Reforma ochrony danych osobowych a jawność dostępu do informacji sądowej – aspekty proceduralne, red. M. Jabłoński, K. Flaga-Gieruszyńska, K. Wygoda, e-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego 2017, s. 121 – 135; *Wpływ alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów na efektywność ochrony prawnej*, Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2017, nr 3 (239), s. 161- 177 (współautor R. Świrgoń – Skok); *Arbitraż elektroniczny (w:)* red. J. Gołaczyński, *Sporządzanie umów*

elektronicznych. Komentarz praktyczny, wzory umów, orzecznictwo, Wydawnictwo C.H. Beck 2017, s. 281-306; *Charakter podmiotów i przedmiot ODR w sporach konsumenckich (w:)* red. A. Laskowska - Hulisz, J. May, M. Mrówczyński, *Honeste procedere. Księga dedykowana Profesorowi Kazimierzowi Lubińskiemu*, Wolters Kluwer 2017, s. 775-784; *Jawność postępowania sądowego związanego z postępowaniem arbitrażowym a poufność arbitrażu (w:)* red. A. Barańska, S. Cieślak, *Ars in vita. Ars in iure. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, Wydawnictwo C.H.Beck 2018, s. 615-631 (współautor A. Kościółek); *Postępowanie polubowne na podstawie compromissum jako rzymskie korzenie współczesnego zapisu na sąd polubowny (w:)* red. Ł. Błaszczak, J. Olszewski, R. Morek, *Arbitraż i mediacja - perspektywy prywatnoprawna i publicznoprawna - między teorią a praktyką. Księga Pamiątkowa Ku Czcii Profesora Jana Łukasiewicza*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2018, s. 534 – 551 (współautor R. Świrgoń – Skok)

Rozważania zaprezentowane w powyższych publikacjach stanowiły punkt wyjścia do szczegółowych badań, których ostateczne efekty zaprezentowałam w monografii poświęconej informatyzacji postępowania arbitrażowego. Zagadnieniom usytuowanym w niniejszym obszarze poświęciłam również dwadzieścia jeden referatów (w tym kilkanaście dotyczących problematyki wykorzystania środków komunikacji elektronicznej) wygłoszonych podczas konferencji naukowych (załącznik nr 4).

5.2.2. Podmioty postępowania sądowego

Szczególne miejsce wśród moich zainteresowań naukowych stanowi problematyka podmiotów występujących w postępowaniu cywilnym. Badania prowadzone w obszarze obejmującym to zagadnienie stanowią częściowo kontynuację zainteresowań powstałych i rozwijanych w związku z badaniami prowadzonymi w celu uzyskania stopnia naukowego doktora nauk prawnych. Jednym z pierwszych zagadnień podejmowanych przeze mnie w pracy naukowej była analiza pozycji referendarza sądowego w postępowaniu cywilnym, której to tematyce jeszcze przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora poświęciłam jeden artykuły, stanowiący jednak preludeum do stworzenia rozprawy doktorskiej pt. „*Status referendarza sądowego w postępowaniu cywilnym*” (2010 r.). Rok później ukazała się książka mojego autorstwa pod tytułem „*Referendarz sądowy w postępowaniu cywilnym*” (wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2011, ss. 343), będąca poprawioną wersją dysertacji doktorskiej.

Książka ta stanowiła pierwsze monograficzne opracowanie instytucji referendarza sądowego w postępowaniu cywilnym. W monografii stwierdziłam brak zgodności z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej niektórych uprawnień referendarza sądowego, któremu co do zasady

powierzono zadania z zakresu ochrony prawnej, podczas gdy jego kompetencje wkraczają w obszar działalności zarezerwowany wyłącznie dla sędziów, tj. wymierzanie sprawiedliwości. Dokonałam też kompleksowego omówienia uprawnień i środków zaskarżenia orzeczeń wydawanych przez referendarza sądowego. Przedmiotem moich rozważań było też przybliżenie funkcjonowania instytucji referendarza sądowego w innych krajach europejskich, ze szczególnym omówieniem jego statusu w prawodawstwie austriackim i niemieckim.

W dalszej pracy naukowej kontynuowałam swoje zainteresowanie problematyką referendarza sądowego z uwagi na liczne nowelizacje ustawy – kodeks postępowania cywilnego, które sukcesywnie poszerzały zakres uprawnień procesowych tego podmiotu, co ujęłam w sześciu artykułach, w tym jednym anglojęzycznym (*Jurisdictional Status of the Polish Rechtspfleger*, *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia* 2012, nr 15, s. 7-28 (współautor A. Kościółek); *Wylączenie referendarza sądowego na jego żądanie lub na wniosek strony (referendarius suspectus)*, *Ius et Administratio* 2013, nr 1, s. 1 – 12; *Pozycja procesowa referendarza sądowego – de lege lata i de lege ferenda*, *Kwartalnik Stowarzyszenia Sędziów Polskich IUSTITIA* 2015, nr 3, s. 117 – 126; *Krótki rys instytucji referendarza sądowego w XX wieku (w:)* red. E. Leniart, R. Świrgoń- Skok, W. P. Wlazlak, *Sądownictwo w Europie w XIX i XX wieku*, Wydawnictwo: Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego, Bikstudio Krzysztof M. Szwaczka 2016, s. 97- 113; *Nowe uprawnienia referendarza sądowego w świetle ustawy dnia 10.07.2015r. – wybrane zagadnienia (w:)* komitet redakcyjny T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, Wolters Kluwer 2017, s. 19 – 27; *Zakres kognicji i pozycja referendarza sądowego w postępowaniu cywilnym (w:)* red. K. Markiewicz, A. Torbus, *Podmioty w postępowaniu cywilnym*, Wydawnictwo C.H. Beck 2018, s. 87-97).

W dwóch opracowaniach przedstawiłam tzw. rzeczników interesu społecznego. Jedno z tych opracowań prezentuje pozycję i uprawnienia rzecznika konsumentów, któremu kodeks postępowania cywilnego przyznaje prawo do wszczynania postępowania cywilnego lub brania w nim udziału, co uzasadnia potrzebę ochrony interesu społecznego w postępowaniu cywilnym (*Kilka uwag o pozycji i uprawnieniach rzecznika konsumentów w postępowaniu cywilnym (w:)* red. J. Olszewski i S. Fundowicz, *Współczesne wyzwania prawa ochrony konkurencji i konsumentów – między teorią a praktyką*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2014, s. 24-39). Drugie z opracowań obejmuje rozważania nad kwestią udziału prokuratora w postępowaniu cywilnym zgodnie z obecnym stanem prawnym oraz sugerujące pewne przyszłe zmiany tejże instytucji (*Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym - uwagi de lege lata i de lege ferenda*, [w:] K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, Warszawa 2014, s. 529-548, współautor: A Kościółek).

W analizowanym obszarze działalności naukowo-badawczej mieści się również opracowanie poświęcone problematyce pozycji ustrojowej oraz obowiązkom asystenta sędziego, którego współautorem jest dr Anna Kościółek (*Assistant to a judge in common courts - structural position and range of activities*, *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia* 2013, nr 16, s. 7-15); podmiotom, które pomagają oraz zastępują strony lub uczestników danego postępowania (*Pełnomocnik strony – zastępca, doradca, psycholog, negocjator, mediator*, *Kwartalnik ADR. Arbitraż i Mediacja*, 2013, nr 2, s. 5 – 18) oraz tym, które odnoszą się do postępowania dowodowego (*Mediator jako świadek w postępowaniu cywilnym – zagadnienia wybrane (w:)* red. R. Szychmiller i M. Różański, *Dowodzenie w procesach cywilnych, gospodarczych i administracyjnych*, **Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie** 2014, s. 11 – 26 (współautor A. Bieliński); *Semiplena probatio w przedmiocie powołania określonych podmiotów do udziału w procesie lub ich wyłączenia (w:)* red. J. Pisuliński, P. Tereskiewicz, F. Zoll, *Rozprawy z prawa cywilnego, własności intelektualnej i prawa prywatnego międzynarodowego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Bogusławowi Gawlikowi*, Lexis Nexis 2012, s. 815 – 838). W tym zakresie badań znalazła się również analiza szczególnego rodzaju uczestnika postępowania nieprocesowego (*Pozycja osoby niepełnosprawnej w postępowaniu o jej ubezwłasnowolnienie – wczoraj, dziś, jutro (w:)* red. D. Gil i E. Kruk, *Role uczestników postępowań sądowych – wczoraj, dziś i jutro, T. 2*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2015, s. 53-71), która objęła zarówno spojrzenie retrospektywne, konieczne dla oceny zasadności aktualnego ujęcia normatywnego analizowanej kwestii, jak również uwagi *de lege lata* i *de lege ferenda*.

Zagadnieniom usytuowanym w niniejszym obszarze poświęciłam również sześć referatów wygłoszonych podczas konferencji naukowych (załącznik nr 4).

5.2.3. Środki zaskarżenia

W moim dorobku naukowym znajdują się również cztery publikacje oraz dwie glosy dotyczące problematyki środków zaskarżenia. W opracowaniach poddałam analizie wybrane zagadnienia związane z środkami zaskarżenia występującymi w postępowaniach odrębnych (*Zaskarżanie orzeczeń i zarządzeń wydanych w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2011, nr 8, s. 11- 23; *Charakter sprzeciwu od nakazu zapłaty - postępowanie upominawcze, europejskie postępowanie nakazowe, elektroniczne postępowanie upominawcze*, *Monitor Prawniczy* 2011, nr 17, s. 926 – 937), w sądowym postępowaniu administracyjnym (*Środki zaskarżania czynności procesowych referendarza*

sądowego w sądowym postępowaniu administracyjnym, Monitor Prawniczy 2013, nr 14, s. 777 – 782), oraz środki zaskarżenia związane z orzeczeniami wydawanymi przez referendarza sądowego (*Środki zaskarżania orzeczeń referendarza sądowego w postępowaniu cywilnym i karnym*, (w:) red. D. Gil, *Szczególne środki zaskarżenia w ujęciu komparatystycznym*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2013, s. 47 – 66; *Kontrola postanowienia wydanego w wyniku rozpoznania skargi na orzeczenie referendarza sądowego. Glosa do uchwały z dnia 10.10.2013r. (III CZP 62/13)*, Kwartalnik Stowarzyszenia Sędziów Polskich IUSTITIA 2015, nr 1 (19), s. 17 – 21; *Referendarz sądowy nie jest uprawniony do rozpoznawania skarg na czynności komornika (art. 767 k.p.c.). Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26.06.2014r. (III CZP 30/14)*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Prawnicza, Prawo 17 2015, s. 157 – 165).

Zagadnieniom usytuowanym w niniejszym obszarze poświęciłam również jeden referat wygłoszony podczas konferencji naukowej (załącznik nr 4).

5.2.4. Instytucja rektyfikacji

Instytucją rektyfikacji zajęłam się w dwóch artykułach przybliżając zagadnienie sprostowania i uzupełnienia protokołu posiedzenia sądowego (*Rektyfikacja protokołu posiedzenia sądowego*, Przegląd Sądowy 2011, nr 10, s. 106 – 117) oraz rektyfikacji orzeczeń sądu polubownego (*Rektyfikacja orzeczeń sądu arbitrażowego (w:) red. J. Olszewski, B. Fuchs, Arbitraż. Między teorią a praktyką*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2014, s. 55 – 63).

Zagadnieniom usytuowanym w niniejszym obszarze poświęciłam również jeden referat wygłoszony podczas konferencji naukowej (załącznik nr 4).

5.2.5. Rodzaje postępowań sądowych

Rodzaje postępowań sądowych stanowią kolejny przedmiot moich zainteresowań, co znalazło swoje odzwierciedlenie w trzech publikacjach poświęconych właśnie tej tematyce (*Postępowanie sądowe w sprawie z zakresu ochrony środowiska*, Prawo i Środowisko 2012, nr 1 (69), s. 58 – 64; *Uchylenie postanowienia o uznaniu za zmarłego w trybie przyspieszonym*, Białostockie Studia Prawnicze 2013, Zeszyt nr 13, s. 101 – 114). W jednej z publikacji dokonałam analizy realizacji obowiązku alimentacyjnego dochodzonego przeważnie w postępowaniu zwykłym, przybliżając kwestię ułatwienia oraz przyspieszenia realizacji tego obowiązku. Zagadnienie to ujęłam z perspektywy historycznej oraz jak ono funkcjonuje w polskim prawie współczesnym (*Wybrane zagadnienia dotyczące ułatwiania i przyspieszania realizacji obowiązku alimentacyjnego w prawie rzymskim oraz we współczesnym prawie polskim*, Studia Prawnicze.

Rozprawy i Materiały 2017, nr 2, s. 45-64 (współautor R. Świrgoń – Skok)).

Zagadnieniom usytuowanym w niniejszym obszarze poświęciłam również jeden referat wygłoszony podczas konferencji naukowej (załącznik nr 4).

5.2.6. Ewolucja polskiego cywilnego prawa procesowego

Problematyka ewolucji polskiego cywilnego prawa procesowego, stanowiąca przedmiot kolejnego obszaru moich badań naukowych, oscyluje przede wszystkim wokół zmian tego prawa oraz problemów powstających w związku z nimi. W tym miejscu wymieniam jedynie publikacje, które objęły ściśle postępowanie cywilne nie uwzględniając postępowania mediacyjnego, które również uległo zmianie jednak jego ewolucję zawarłam w punkcie 5.2.1. tj. w części dotyczącej polubownych sposobów rozwiązywania sporów.

Wyniki badań przeprowadzonych w ramach niniejszego obszaru zostały przedstawione w dwóch opracowaniach naukowych. W pracach tych zajęłam się analizą najistotniejszych zmian wprowadzonych na mocy ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (*Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego - wybrane zagadnienia - część I*, Przegląd Sądowy 2012, nr 5, s. 5-21 (współautor: A. Kościółek); *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego - wybrane zagadnienia- część II*, Przegląd Sądowy 2012, nr 6, s. 34-53 (współautor: A. Kościółek) oraz zmian w zakresie regulacji formy czynności procesowych, które związane były z informatyzacją postępowania cywilnego realizowaną w oparciu o przepisy ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (*Forma czynności procesowych po nowelizacji z dnia 10 lipca 2015 r.*, Wrocławskie Studia Sądowe 2016, nr 2 (specjalny), s. 68-87 (współautor: A. Kościółek).

Szczegółowy wykaz opublikowanych prac naukowych oraz szczegółowe informacje o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki zamieściłam w załączniku nr 4. W związku z tym w autoreferacie ograniczę się jedynie do uwypuklenia i podsumowania moich dotychczasowych osiągnięć naukowo-badawczych po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych:

- Jestem autorką dwóch monografii, 19 artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowych - w tym współautorką trzech artykułów w języku angielskim, 23 publikacji naukowych zamieszczonych w pracach zbiorowych pod redakcją, 2 glos do orzeczeń, współautorką komentarza praktycznego oraz opracowania zbiorowego Austriackiego

Kodeksu Cywilnego, a także autorką recenzji Komentarza austriackiego poświęconego referendarzowi sądowemu. Łącznie na mój dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia naukowego doktora składa się 50 publikacji naukowych (załącznik nr 4, pkt I i II.Ba-g i C). W załączniku nr 4 wskazałam także 9 moich publikacji naukowych sprzed obrony dysertacji doktorskiej (pkt II.Bj).

- Jestem współredaktorem naukowym dwóch monografii naukowych (załącznik nr 4, pkt II.Bf).
- Uczestniczyłam czynnie w 37 międzynarodowych i ogólnokrajowych konferencjach naukowych, w trakcie których wygłosiłam referaty (załącznik nr 4, pkt II. lit. I)
- Pełniłam funkcję zastępcy przewodniczącego komitetu organizacyjnego jednej konferencji naukowej i członka Komitetu Naukowego X Ogólnopolskiego Zjazdu Kół Naukowych oraz członka komitetu I Seminarium Młodych Procesualistów Cywilnych (załącznik nr 4, pkt III.C).
- Jestem Kierownikiem Centrum Mediacji i Rozwiązywania Sporów przy Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego w Rzeszowie (załącznik nr 4, pkt III.F), a także członkiem Komitetu Wydawniczego Uniwersytetu Rzeszowskiego (załącznik nr 4, pkt III.G),
- Przynależę i aktywnie działam w jednej organizacji naukowej (załącznik nr 4, III.H).
- Odbyłam dwa staże naukowe; zagraniczny i krajowy (załącznik nr 4, III.L).
- Byłam promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim na Uniwersytecie Humanistycznospołecznym SWPS w Warszawie (załącznik nr 4, III.K).
- Brałam udział w trzech zespołach konkursowych i jednym eksperckim (załącznik nr 4, III.N).
- W swojej pracy dydaktycznej prowadziłam liczne i o zróżnicowanej tematyce wykłady oraz ćwiczenia na studiach magisterskich, licencjackich i podyplomowych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz w Wyższej Szkole Inżynieryjno – Ekonomicznej z siedzibą w Rzeszowie. Prowadzę również liczne szkolenia z zakresu postępowania mediacyjnego (załącznik nr 4, pkt III.Ia - Ib).
- Byłam opiekunem i wypromowałam 24 magistrów prawa, 32 licencjatów, prowadząc seminarium dyplomowe z prawa i postępowania cywilnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego (załącznik nr 4, pkt III.Ia).
- Byłam opiekunem i wypromowałam ponad 80 studentów studiów podyplomowych, prowadząc seminarium dyplomowe z mediacji na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego (załącznik nr 4, pkt III.Ia).
- Byłam opiekunem i wypromowałam ok.14 studentów studiów podyplomowych, prowadząc

- seminarium dyplomowe w Wyższej Szkole Inżynieryjno – Ekonomicznej w Rzeszowie (załącznik nr 4, pkt III.Ia).
- Byłam recenzentem ok. 38 prac magisterskich na kierunku prawo (studia stacjonarne) z zakresu prawa prasowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego (załącznik nr 4, pkt III.Ia).
 - Byłam recenzentem ok. 32 prac magisterskich na kierunku prawo (studia stacjonarne) z zakresu prawa rzymskiego, prawa i postępowania cywilnego oraz prawa rodzinnego Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego (załącznik nr 4, pkt III.Ia).
 - Byłam recenzentem ponad 40 prac licencjackich na Wydziale Przedsiębiorczości na kierunku Administracja publiczna w Wyższej Szkole Inżynieryjno – Ekonomicznej w Rzeszowie
 - Byłam recenzentem ok. 56 prac dyplomowych na studiach podyplomowych „Negocjacje i mediacje”
 - Jestem współtwórcą i opiekunem naukowym Koła Naukowego Postępowania Cywilnego działającego przy Zakładzie Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz byłam opiekunem Poradni Prawnej działającej przy Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego w sekcji Prawo Cywilne i Postępowanie Cywilne (załącznik nr 4, pkt III.J).
 - Aktywnie uczestniczę w popularyzacji nauki, zwłaszcza jako członek jury konkursu z zakresu prawa cywilnego i postępowania cywilnego oraz symulacji rozpraw cywilnych (załącznik nr 4, pkt III.Ib).
 - Pełniłam lub nadal pełnię szereg funkcji organizacyjnych na Uniwersytecie Rzeszowskim a także poza nim szczególne z zakresu praktyki prawniczej oraz mediacji (załącznik nr 4, pkt III.Q).

Aneta Arkuszevska